

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvyaē ayōdhyākāṇḍē

॥ trinavatitamaḥ sargaḥ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ trinavatitamaḥ sargaḥ ॥

sasainyasya bharatasya citrakūṭayātrāyā varṇanam

*tayā mahatyā yāyinyā
dhvajinyā vanavāsinaḥ |
arditā yūthapā mattāḥ
sayūthāḥ sampradudruvuh || 2.93.1 ||*

*ṛkṣāḥ pṛṣatamukhyāśca
ruravaśca samantataḥ |
dṛśyantē vanavāṭeṣu
giriṣvapi nadīṣu ca || 2.93.2 ||*

*sa sampratsthē dharmātmā
prītō daśarathātmajaḥ |
vṛtō mahatyā nādinyā
sēnayā caturaṅgayā || 2.93.3 ||*

*sāgaraughanibhā sēnā
bharatasya mahātmanaḥ |
mahīṃ sañchādayāmāsa
prāvṛṣi dyāmivāmbudaḥ || 2.93.4 ||*

turaṅgaughairavatatā
 vāraṇaiśca mahābalaiḥ |
 anālakṣyā ciraṃ kālaṃ
 tasmin kālē babhūva sā || 2.93.5 ||

sa gatvā dūramadhvānaṃ
 sampariśrāntavāhanaḥ |
 uvāca vacanaṃ śrīmān
 vasiṣṭhaṃ mantriṇām varam || 2.93.6 ||

yādṛśaṃ lakṣyatē rūpaṃ
 yathā caiva mayā śrutam |
 vyaktaṃ prāptāḥ sma taṃ dēśaṃ
 bharadvājō yamabravīt || 2.93.7 ||

ayaṃ giriścitrakūṭa -
 stathā mandākinī nadī |
 ētat prakāśatē dūrā -
 nnīlamēghanibhaṃ vanam || 2.93.8 ||

girēḥ sānūni ramyāṇi
 citrakūṭasya samprati |
 vāraṇairavamṛdyantē
 māmakaiḥ parvatōpamaiḥ || 2.93.9 ||

muñcanti kusumānyētē
 nagāḥ parvatasānuṣu |
 nīlā ivātapāpāyē
 tōyaṃ tōyadharā ghanāḥ || 2.93.10 ||

kinnarācaritaṃ dēśaṃ

paśya śatrughna parvatē |

hayaiḥ samantādākīrṇaṃ

makarairiva sāgaram || 2.93.11 ||

ētē mṛgagaṇā bhānti

śīghravēgāḥ pracōditāḥ |

vāyupraviddhāḥ śaradi

mēghajālā ivāambarē || 2.93.12 ||

kurvanti kusumāpīḍān

śiraḥsu surabhīnamī |

mēghaparakāśaiḥ phalakai -

rdākṣiṇātyā narā yathā || 2.93.13 ||

niškūjamiva bhūtvēdaṃ

vanaṃ ghōrapradarśanam |

ayōdhyēva janākīrṇā

samprati pratibhāti mē || 2.93.14 ||

khurairudīritō rēṇu -

rdivaṃ pracchādya tiṣṭhati |

taṃ vahatyanilaḥ śīghraṃ

kurvanniva mama priyam || 2.93.15 ||

syandanāṃsturagōpētān

sūtamukhyairadhiṣṭhitān |

ētān sampatataḥ śīghraṃ

paśya śatrughna kānanē || 2.93.16 ||

ētān vitrāsītān paśya
 barhiṇaḥ priyadarśanān |
 ēvamāpatataḥ śaila -
 madhivāsaṃ patattriṇaḥ || 2.93.17 ||

atimātramayaṃ dēśō
 manōjñaḥ pratibhāti mē |
 tāpasānāṃ nivāsō'yaṃ
 vyaktaṃ svargapathō'nagha || 2.93.18 ||

mṛgā mṛgībhiḥ sahitā
 bahavaḥ pṛṣatā vanē |
 manōjñarūpā lakṣyantē
 kusumairiva citritāḥ || 2.93.19 ||

sādhu sainyāḥ pratiṣṭhantāṃ
 vicinvantu ca kānanam |
 yathā tau puruṣavyāghrau
 dṛśyētē rāmalakṣmaṇau || 2.93.20 ||

bharatasya vacaḥ śrutvā
 puruṣāḥ śastrapāṇayaḥ |
 viviśustadvanaṃ sūrā
 dhūmāgraṃ dadṛśustataḥ || 2.93.21 ||

tē samālōkya dhūmāgra -
 mūcurbharatamāgatāḥ |
 nāmanuṣyē bhavatyagni -
 rvyaktamatraiva rāghavau || 2.93.22 ||

atha nātra naravyāghrau
 rājaputrau parantapau |
 anyē rāmōpamāḥ santi
 vyaktamatra tapasvinaḥ || 2.93.23 ||

tacchrutvā bharatastēṣāṃ
 vacanaṃ sādhusammataṃ |
 sainyānuvāca sarvāmstā -
 namitrabalamardanaḥ || 2.93.24 ||

yattā bhavantastiṣṭhantu
 nētō gantavyamagrataḥ |
 ahamēva gamiṣyāmi
 sumantrō dhṛtirēva ca || 2.93.25 ||

ēvamuktāstataḥ sainyā -
 statra tasthuḥ samantataḥ |
 bharatō yatra dhūmāgraṃ
 tatra dṛṣṭiṃ samādadhat || 2.93.26 ||

vyavasthitā yā bharatēna sā camū -
 rnirikṣamāṇāpi ca bhūmimagrataḥ |
 babhūva hr̥ṣṭā nacirēṇa jānatī
 priyasya rāmasya samāgamaṃ tadā || 2.93.27 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvye
 ayōdhyākāṇḍē trinavatitamaḥ sargaḥ ||